

Beroendepsykologi - hur ämnet har utvecklats

Beroendepsykologi – En lång historia i ett kort format om hur ett akademiskt ämne blir till.

Bakgrund

Vid Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet startade den psykologiska beroendeforskningen i början av 1980-talet, under ledning av docent Ernest Hård (1925-2004). Vid den tidpunkten utfördes studier i huvudsak på laboratorieråttor. Djuren hade fri tillgång till två flaskor i buren, en flaska innehållande vatten och den andra en sex procentig alkohollösning. Råttan fick då möjlighet att själv välja vilken flaska den ville dricka ur och hur mycket och ofta den ville dricka. Syftet var att studera sambandet mellan beteende (dryckesvanor) och fysiologiska mekanismer, särskilt centrala nervsystemet.

Den djurexperimentella forskningen om beroende tillhörde då området komparativ psykofysiologi, dvs. jämförande studier avseende likheter och skillnader mellan människors och djurs beteende. I början av 1990-talet började man alltmer frångå begreppet komparativ psykofysiologi och i stället användes begreppet biologisk psykologi. Den psykologiska forskningen om beroende inkluderades även i området biologisk psykologi. Från att främst ha använt djurexperimentella modeller började nu den psykologiska beroendeforskningen alltmer att även studera människor med alkoholberoende, i syfte att förstå och förklara hur beroende är relaterat till psykologiska och biologiska funktioner.

Från att beroendepsykologi tillhört området komparativ psykofysiologi och senare biologisk psykologi, blev det 2010 antaget som ett eget delområde inom psykologiämnet av Nationalkommittén för psykologi. Kommittén är en av de ämnesanknutna kommittéer som via Kungliga Vetenskapsakademien är anslutna till International Council for Science.

Här ges en presentation av olika händelser som har varit av betydelse för att området beroendepsykologi har utvecklats och i dag är ett etablerat och erkänt akademiskt ämne inom svensk psykologi. Forskningen vid Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet har bidragit starkt till ämnet beroendepsykologi.

Kronologi

1989 - Den första doktorsavhandlingen i beroendepsykologi vid Göteborgs universitet läggs fram (Effects of perinatal alcohol exposure on reproductive behaviors and behavioral development in rats av Lena Dahlgren).

1994 - Den andra doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Alcohol consumption in the rat: modulation by adrenal steroids and mesotelencephalic dopamine av Claudia Fahlke).

1995 - Den första fristående grundkursen i beroendepsykologi ges vid Göteborgs universitet, (Psykobiologiska aspekter på drogmissbruk, 7,5 hp).

1997 - Beroendepsykologi beskrivs för första gången i läromedel (Fahlke C. Psykobiologiskt perspektiv. I: T Leissner [red]. Alkohol: Ett psykosocialt, beteende- och samhällsvetenskapligt perspektiv. Lund: Studentlitteratur, s 100-123).

2000

- Den första forskargruppen i beroendepsykologi vid Göteborgs universitet etableras, (Addiction Psychology: Experimental and Clinical research, APEC).
- Ett longitudinellt forskningsprojekt i beroendepsykologi vid Göteborgs universitet etableras, (Göteborg Alcohol Research Project, GARP), finansierat av Riksbankens Jubileumsfond.
- Den tredje doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet. (Taste hedonics and the intake of alcohol and food av Anna Söderpalm).

2001 - Ny grundkurs i beroendepsykologi vid Göteborgs universitet startar (Psykologi med inriktning mot personlighet och beroende, 30p).

2003 - Nya kurser på avancerad nivå i beroendepsykologi (Missbrukspsykologi 1, 15 hp och Missbrukspsykologi 2, 15 hp) vid Göteborgs universitet startar.

2004

- Den fjärde doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Nandrolone Decanoate, behaviour and brain: animal experimental studies av Ann- Sophie Lindqvist).
- Ett tvärvetenskapligt råd för missbruks- och beroendefrågor (FMB) vid Sahlgrenska universitetssjukhuset etableras, och forskare från beroendepsykologi (APEC) vid Göteborgs universitet är en del av rådet. FMB var verksamt till och med 2012.

2005

- Beroendepsykologi beskrivs i läromedel (Fahlke C. Missbrukets psykologi. I: P Hwang, I Lundberg, J Rönnerberg & A-C Smedler [red]. Vår tids psykologi. Stockholm: Natur och Kultur, s 397-418).
- Den femte doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Maternal separation in the rat: long-terms effects of early life events on emotionality, drug response and neurobiology av Maarit Marmendal).

2006

- Den första professorn med inriktning mot beroendepsykologi vid Göteborgs universitet installeras (Claudia Fahlke)
- Beroendepsykologi beskrivs för första gången i en rapport för yrkesverksamma inom beroendområdet (Fahlke C. Missbrukets psykologi. I: C Fahlke & AG Melin [red]. Riskbruk, missbruk och beroende - forskning och vård. Göteborgs universitet och Beroendekliniken, Sahlgrenska universitetssjukhuset, s 80-82).

2007 - Beroendepsykologi beskrivs i läromedel (Fahlke C. Beroende av alkohol – sett ur ett psykologiskt perspektiv. I: P Mattzon. Leva med beroende. Om alkohol- och drogmissbruk och hur man tar sig ur det. Aleforsstiftelsen och Uppsala Publishing House AB, s 144-150).

2008

- Ett vetenskapligt nationellt nätverk för psykologer inom beroendevården, ANDTS-psykologer (Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobak, Spel), etableras av forskare i beroendepsykologi (APEC) vid Göteborgs universitet och Karolinska institutet, Stockholm.
- Den sjätte doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Kvinnor med substansmissbruk och psykisk ohälsa av Solveig Olausson).
- En serie artiklar om beroendepsykologi publiceras i tidskriften Psykologtidningen, initierat av forskargruppen APEC vid Göteborgs universitet (nr 2, 3, 4, 7 och 10).

2009

- Beroendepsykologi som ett akademiskt ämne beskrivs i tidskriften Psykisk Hälsa (Fahlke C, Alborn SE, Sanner S. Missbrukspsykologi. Psykisk Hälsa, nr 2, s. 26-31).
- Forskare i beroendepsykologi (APEC) vid Göteborgs universitet lämnar förslag till Nationalkommittén för psykologi (tillhörande Kungliga Vetenskaps Akademin) att anta Beroendepsykologi som det 26:e ämnesområdet inom svensk akademisk psykologi. Samma år antogs förslaget.
- Den sjunde doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Socially stable alcoholics: what characterises them? Drinking pattern, personality and health aspects of psychosocial and clinical importance av Kristina Berglund).

2010 - Forskare i beroendepsykologi (APEC) vid Göteborgs universitet lämnar förslag till Sveriges Psykologförbund om att inrätta specialistkompetens för psykologer i beroendepsykologi. Samma år antogs förslaget.

2011

- Forskare i beroendepsykologi (APEC) vid Göteborgs universitet tar fram nationellt utbildningsmaterial (video och studiehandbok) i beroendepsykologi på uppdrag av projektet "Kunskap till Praktik, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).
- Forskare i beroendepsykologi (APEC) vid Göteborgs universitet initierar att universitetet etablerar en masterutbildning (120 hp) i beroendevetenskap med inriktning mot psykologi.
- Ny kurs på avancerad nivå i beroendepsykologi (Utredning och behandlingsplanering vid missbruk och beroende, 15 hp) vid Göteborgs universitet startar.

2012

- Första läroboken i beroendepsykologi publiceras (Fahlke C [red]. Handbok i missbrukspsykologi – teori och praktik. Malmö: Liber. ISBN 978-91-47-08461-6).
- Beroendepsykologi beskrivs i läromedel (Berglund K & Fahlke C. Missbrukspsykologi i teori och praktik: C Fahlke [red]. Handbok i missbrukspsykologi – teori och praktik. Malmö: Liber, s 170-179).
- Den åttonde doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Psychological factors associated with substance use in adolescents av Mattias Gunnarsson).

2013

- En tvärvetenskaplig centrumbildning för utbildning och forskning i beroende (Center for Education and Research on Addiction, CERA) vid Göteborgs universitet etableras och ämnet beroendepsykologi är en del i av centrat. Psykologiska institutionen är värd för CERA.
- Claudia Fahlke, Göteborgs universitet, får Drogforskningspriset för framstående insatser för forskning inom beroendepsykologi från Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning (CAN)

2014

- Den första konferensen i beroendepsykologi ges för allmänheten (Höj din kompetens om alkohol och droger). Arrangerat av forskargruppen i beroendepsykologi (APEC), Göteborgs universitet, 18 september.
- Den nionde doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Alcohol-intoxicated eyewitnesses' memory av Angelica Hagsand).
- Den 10:e doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet ("Too much is never enough". Psychological studies of substance misuse and other excessive behaviors av Elisabeth Punzi).

2015 - Socialstyrelsen beslutar att differentiera mellan psykologisk och psykosocial behandling i Nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende, efter förslag från forskare i beroendepsykologi (APEC) vid Göteborgs universitet och Lunds universitet.

2016

- Den 11:e doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Fetal alcohol syndrome in adulthood. Psychological, psychosocial, and neuropsychological aspects of life in individuals who were prenatally exposed to alcohol av Jenny Rangmar).
- Den 12:e doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Alcohol-intoxicated witnesses to intimate partner violence - Memory performance and perception of aggression and guilt av Malin Hildebrand Karlén).

2017

- Den andra konferensen i beroendepsykologi ges för allmänheten (Att vara närstående till någon med beroende). Arrangerat av forskargruppen i beroendepsykologi (APEC), Göteborgs universitet. Göteborg 6 april och Skövde 20 april.
- Debattartikel om beroendepsykologi i tidskriften Psykologtidningen publiceras (Fahlke C, Boson K, Hildebrand Karlén M, Stålheim J. Är svensk beroendepsykologi fortfarande på frammarsch? Debattartikel i Psykologtidningen, nr 9-10, sida 38-39).
- Ny grundkurs i beroendepsykologi (Psykologiska aspekter på bruk, riskbruk och beroende 15 hp) vid Göteborgs universitet startar.
- Nya kurser i beroendepsykologi på avancerad nivå (Personlighet, psykisk hälsa och missbruk, 15 hp och Utredning och behandling vid beroende, 15 hp) vid Göteborgs universitet startar.
- Claudia Fahlke, dåvarande professor vid Göteborgs universitet, är finalist till Stora Psykologpriset för sina insatser inom beroendepsykologi. Priset delas ut av Svenska Psykologförbundet

2018

- Malin Hildebrand Karlén, Göteborgs universitet, får Juniorforskarpriset för sina insatser inom beroendepsykologi av U-FOLD (Uppsala universitet) och Länsstyrelsen Uppsala län.
- Den 13:e doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet ("Everybody gets a little bit loco". Interactions between psychotic experiences and substance use as a dimensional phenomena av Jonas Stålheim).
- Den 14:e doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Psychological perspectives on alcohol use among young adolescents: Mental health and personality av Karin Boson).

2020

- Den 15:e doktorsavhandlingen i beroendepsykologi läggs fram vid Göteborgs universitet (Child maltreatment among young adolescents: Effects on mental health, academic functioning and substance use av Johan Melander Hagborg)
- Sveriges Psykologförbund får en ny nationell yrkesförening för psykologer verksamma inom ANDTS området (Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobak, Spel), på initiativ av forskande psykologer i beroendepsykologi (APEC) vid Göteborgs universitet och Karolinska institutet, Stockholm.